

**ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

Освіта.UA

**HIGHER EDUCATION OF UKRAINE
IN THE CONTEXT
OF INTEGRATION TO EUROPEAN
EDUCATIONAL SPACE**

Education.UA

I (92)

УДК 37.013-053.5(082)
ББК 74.200я43
Т 85

Рекомендовано Науково-методичною радою Східно-Європейського Інституту Психології (Україна - Франція). Протокол № 11 від 7 листопада 2022 року

Видання здійснене за сприяння Польської Академії Наук (Київське представництво) та Міжнародної Експертної Агенції “Консалтинг і Тренінг”

Редакційна колегія випуску:

акад. Кремень В.Г. (Україна), акад. Савченко О.Я. (Україна), проф. Маноха І.П. (Україна), проф. Генрик Собчук (Польща), проф. Ляшенко О.І. (Україна), акад. Коцур В.П. (Україна), акад. Вашуленко М.С. (Україна), акад. Бех І.Д. (Україна), д-р Виговська О.І. (Україна), проф. Петрочко Ж.В. (Україна), д-р Анджей Мірські (Польща), проф. Марія Гренвальд (Польща), д-р Габріеле Сімончіні (Італія)

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – 2023-2024. – № 2. – Том I (92). – 292 с. (Освіта.UA)

Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space. – 2023-2024. – № 2. – Volume I (92). – 292 p. (Education.UA)

Часопис презентує наукові статті фахівців з питань вищої та інших рівнів освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також - питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, менеджерів освіти, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

Періодичне видання включене до наукометричних баз:
Index Copernicus International, Google Academy, PBN (Biblioteka Narodowa)

ISSN 2959-1953 (друкована версія)
ISSN 2959-1961 (електронна версія)

<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.00>
www.osvita.eeipsy.org

ВИДАВЕЦЬ / МІЖНАРОДНЕ ВИДАВНИЦТВО:
Східно-Європейський Інститут Психології (СЄІП, Україна - Франція)
вул. Голосіївська 13, оф. 528-530, 03039, Київ, DOI: 10.38014

ISSN 2959-1953

ISSN 2959-1961

<https://osvita.eeipsy.org>

<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.10>

ОНИЩЕНКО Т.Є.

кандидат медичних наук, доцент,
кафедра інфекційних хвороб ЗДМФУ,
м. Запоріжжя, Україна

РЯБОКОНЬ О.В.

доктор медичних наук, професор,
завідувачка кафедри інфекційних
хвороб ЗДМФУ, м. Запоріжжя,
Україна

ФУРИК О.О.

кандидат медичних наук, доцент,
кафедра інфекційних хвороб ЗДМФУ,
м. Запоріжжя, Україна

БІЛОКОБИЛА С.О.

асистент, кафедра інфекційних
хвороб ЗДМФУ, м. Запоріжжя,
Україна

ОНИЩЕНКО В.Ф.

кандидат математичних наук, доцент,
кафедра інформаційних технологій
електронних засобів, Національний
університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВІЙНИ

ONISHCHENKO T.E., RYABOKON O. V., FURYK O.O.,
BILOKOBILA S.O.I., ONYSHCHENKO V.F. **Experience of using
information and distance technologies in the educational pro-
cess in the conditions of war.** *The article presents the experience
of using information and distance technologies in the educational
process of higher education institutions during the war. The differ-
ences between distance learning and traditional education, their
advantages and disadvantages are analyzed and shown. In connec-
tion with the reorganization of education in Ukraine, the main direc-
tions of development of distance learning and the problems of their
implementation in the conditions of war are identified. It is shown that
the effectiveness of distance learning is determined not only by the*

means of information and distance technologies, but also by the use of such pedagogical methods that are realistic for implementation in the educational process in the conditions of war.

Keywords: *education in times of war, information and distance technologies, case technologies.*

ОНИЩЕНКО Т.Є., О.В. РЯБОКОНЬ, О.О. ФУРИК, С.О. БІЛОКОБИЛА, В.Ф. ОНИЩЕНКО. **Досвід використання інформаційно-дистанційних технологій у навчальному процесі в умовах війни.** У статті наведений досвід використання інформаційно-дистанційних технологій у навчальному процесі закладів вищої освіти в умовах війни. Проаналізовані та показані відмінності дистанційного навчання від традиційного, їх переваги і недоліки. У зв'язку з реорганізацією освіти в Україні визначені основні напрями розвитку дистанційного навчання та проблеми їх реалізації в умовах війни. Показано, що ефективність дистанційного навчання визначається не тільки засобами інформаційно-дистанційних технологій, а й використанням таких педагогічних методів, які реальні для впровадження в освітній процес в умовах війни.

Ключові слова: *освіта в умовах війни, інформаційно - дистанційні технології, кейс-технології.*

Постановка проблеми. В Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка супроводжується інтеграцією у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами у навчально-педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, який пов'язаний із внесенням коректив у зміст технологій навчання [с.93, 1], які були обумовлені пандемією COVID -19 та, на превеликий жаль, відбуваються нині в умовах війни.

Основні тенденції розвитку вищої освіти сучасної України, це є адаптація принципу Відкритої науки у просторі вищої освіти України, розробка стратегії рееміграції як протизвага явищу наукової еміграції, збереження і розвиток людського потенціалу, модернізація професійної діяльності та розвитку науково-педагогічних працівників університету, організація дистанційного навчання, налагодження роботи осередків психологічної служби, залучення університетів у формах науково-дослідної роботи до процесів соціально-економічного відновлення, витіснення з простору української освіти і науки російського впливу, тощо [с. 15, 2].

Виклад основного матеріалу. В сучасних соціально-економічних та надскладних політичних умовах вищі навчальні заклади зацікавлені в розширен-

ні спектру освітніх послуг та залученні працюючої молоді, мешканців віддалених регіонів, тимчасово переміщених осіб, мало мобільних груп та інших верств населення, які зараз частково включені до освітнього процесу, при чому саме дистанційна форма навчання є найбільш логічним шляхом вирішення цього завдання, оскільки дозволяє втілити в життя концепцію безперервної освіти. Саме розвиток дистанційних технологій в вищому навчальному закладі сприяє підвищенню його конкурентної привабливості серед інших освітніх закладів одного профілю, оскільки може запропонувати абітурієнту сучасні освітні продукти. Саме вирішенню питань з розвитку вищої освіти в Україні сприяє впровадження дистанційних технологій у навчальний процес. Пришвидженню, удосконаленню різноманітних методів та засобів використання дистанційних технологій сприяє необхідність продовжувати та адаптувати навчання в умовах війни та сучасних геополітичних викликів.

Українські фахівці під час створення Українського центру дистанційної освіти розглядають дистанційну форму навчання як таку, за якої використовуються глобальні комп'ютерні комунікації (Інтернет) та яка базується на індивідуальній роботі студентів та їх активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами [с.3, 3].

Для ефективного впровадження дистанційних технологій у навчання є необхідним більш глибоке і детальне вивчення питань організації, методів та засобів навчання, взаємодії в інформаційному просторі.

Дистанційне навчання –це процес передачі інформації за допомогою віддаленої взаємодії між студентом та викладачем за допомогою різноманітних методів. Цілі і дидактичні принципи дистанційного навчання зберігаються, як і при очному. Відмінністю дистанційного навчання є необхідність наявності постійного зворотнього зв'язку між викладачем і здобувачем освіти із використанням різноманітних методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій [с.17, 4]. Для цього є необхідним чітке розуміння методів і засобів організації дистанційного навчання, його переваг і недоліків.

До переваг дистанційного навчання можна віднести:

- індивідуальна організація процесу навчання, яка допомагає підлаштуватися до потреб і особливостей студентів. Можливість підібрати для студента індивідуальний темп навчання, самостійно і гнучко планувати час і тривалість занять;
- велика ступінь свободи студента, у порівнянні з традиційною формою навчання;
- організація постійного зворотнього зв'язку між студентом і викладачем, яка може виходити за рамки суворо обмеженого часу заняття;
- використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій, що може підвищувати інтерес студентів до навчання;

- відкриваються можливості для підвищення популярності і ефективності методів навчання, пов'язаних з розвитком креативності студентів, створюються умови для творчого самовираження;
- відкривається доступ до великих інформаційних ресурсів, що є недоступними під час звичайних занять у традиційному форматі навчання;
- робота з дистанційними технологіями сприяє формуванню компетентності у використанні технологій, підвищує комп'ютерну грамотність, що є дуже важливим в сучасному інформаційному суспільстві.

Недоліки дистанційного навчання:

- нова форма навчання передбачає тривалий попередній етап підготовки і проектування;
- адаптація навчально – методичного матеріалу, розробки навчального курсу, методів взаємодії. На початку карантину не було часу для проведення цього підготовчого етапу, перелаштування починалось з “колес”;
- недоліки технічного оснащення. Для успішного здійснення дистанційного навчання необхідна наявність комп'ютерної техніки, швидкого Інтернету;
- низький рівень комп'ютерної грамотності. Незважаючи на популярність і широке поширення інформаційних технологій, відчувається брак знань в даній сфері для ефективної організації дистанційного навчання. Це стосується як студентів, так і викладачів;
- одним із головних недоліків дистанційного навчання є відсутність безпосереднього, живого спілкування студентів з викладачем. Заняття втрачає емоційне забарвлення, що веде до зниження інтересу студентів до матеріалу;
- в умовах дистанційного навчання виникають складнощі в організації практичних занять із засвоєнням практичних навичок;
- виникає необхідність жорсткої самодисципліни, якої часто не вистачає студентам сьогодні;
- зниження мотивації до навчання у зв'язку з неможливістю організувати суворий контроль над виконанням завдань і адекватну систему заохочень за успіхів. Недоліки в організації дистанційного навчання призводять до недостатнього розуміння і дезорієнтацію студентів, що також знижує їх мотивацію у сукупності із психо-емоційними змінами, обумовленими воєнним станом.

Таким чином, дистанційна форма навчання відрізняється від інших форм - принципами організації, але не цілями. Основними перевагами дистанційного навчання є можливість організації індивідуального підходу до організації навчання за допомогою різноманітних засобів інтернет технологій; можливіс-

тю підтримувати постійний зворотний зв'язок між студентом і викладачем позааудиторно; певну ступінь свободи, якої так не вистачає студентам у форматі звичайного навчання. Враховуючи особливості дистанційного навчання викладач повинен орієнтувати студентів на самостійну роботу, творчий пошук. Головними недоліками дистанційної форми навчання є відсутність, або труднощі у безпосередньому, живому спілкуванні з викладачем і іншими студентами, особливою проблемою є організація виховного процесу [с. 24, 5].

Дистанційне навчання — це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. При організації дистанційного навчання сучасні інтернет-ресурси пропонують найрізноманітніші засоби спілкування у віртуальному середовищі. Тому кожен викладач має обрати для себе найбільш зручну і оптимальну форму, а для компенсації дефіциту живого спілкування обирати такі засоби, які дозволяють за допомогою відео зв'язку організувати інтерактив, колективне обговорення. Також потрібно використовувати і колективні методи навчання, які дозволяють “оживити” дистанційний формат спілкування. Система дистанційного навчання має бути побудована таким чином, щоб забезпечити максимальну ефективність і користь навчання, і в той же час, забезпечити зручність її використання.

Платформа Microsoft Teams for Education, яка використовується в університеті, створена на базі EdX. До речі, ця платформа використовується у багатьох країнах світу. Але, наприклад, майбутній лікар має володіти не тільки певним об'ємом теоретичних знань, а й оволодіти комунікативними навичками та засвоїти відповідні практичні. Для підготовки здобувачів освіти з дисципліни інфекційні хвороби на відповідній кафедрі використовуються засоби MS Forms та MS Teams пакету Office 365. Викладачі кафедри інфекційних хвороб готують презентації лекцій, навчально-методичні матеріали, які викладені для студентів для вільному доступі. На практичних заняттях в групах, з обов'язковою присутністю всіх студентів, тобто у синхронному онлайн режимі, колективно проводиться розбір відповідних тем, розбір складних клінічних випадків. Заняття завершується самостійним опрацюванням тестів і задач з заданої теми. Підсумкове оцінювання студентів відбувається за результатами оцінювання засвоєння теоретичної частини та виконання завдань. У кожного студента мається можливість зв'язатися з викладачем у індивідуальному чаті, отримати за необхідністю консультацію.

Однією із фундаментальних дисциплін у підготовці майбутнього лікаря є інфекційні хвороби. Цей предмет охоплює велику наукову сферу, лікарям усіх спеціальностей доведеться стикатися з інфекційними хворобами проводити діагностику та диференціальну діагностику. Дослідження останніх років

виявили, що більшість студентів демонструють досить поверховий підхід до вивчення цієї дисципліни, що ймовірно обумовлено механічним запам'ятовуванням навчального матеріалу та може стати причиною діагностичних помилок у майбутньому. Тому, для покращення засвоєння теоретичного матеріалу, розвитку клінічного мислення, відпрацювання комунікативних і практичних навичок на кафедрі розглядається питання впровадження в навчальний процес кейс-технологій.

Метод кейсів спирається на класичну модель Д. Колба, які були розроблені у 1984 році і описані у книзі *Experiential Learning: "Навчання на основі досвіду: досвід як джерело навчання та розвитку"*. Метод кейсів (англ. case-study – метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного навчання) – техніка навчання, що використовує опис реальних ситуацій, інструмент, що дозволяє застосувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань, метод колективного аналізу ситуацій.

У загальному вигляді конкретні ситуації є описом дійсних подій у словах, цифрах, образах, діях. Кейс - це «зріз» процесу, фіксація його динаміки у певних часових межах з метою вибору шляхів і способів подальшого вирішення проблеми або визначенням перспективних тенденцій розвитку ситуації студентами [с.58, 6].

Кейс-метод принципово відрізняється від завдання навчального характеру та від методу «постановки проблемних ситуацій», містить навчальні та виховні завдання. Студенти працюють в групах, уважно прислухаються друг до друга, бо можливі різні думки. Студентам пропонується завдання на основі найважливіших та правдивих життєвих ситуацій. Такий кейс дозволяє побачити у ситуаціях типові моменти та формує здатність їх аналізувати за допомогою застосування аналогії.

При підготовці кейсу викладач описує типові ситуації, які найчастіше зустрічаються в реальному житті, і з якими у майбутньому доведеться зіткнутися фахівцям у процесі своєї професійної діяльності. По-перше, кейс ніколи не пропонує студентам проблему у конкретному вигляді. Студенти повинні визначити її з отриманої інформації. По-друге, проблема, що міститься в кейсі, не може мати однозначного вирішення. Суть методу полягає в тому, щоб з безлічі альтернативних варіантів, відповідно до вироблених раніше критеріїв, вибрати найбільш доцільне рішення та розробити практичну модель його реалізації [с.63, 7].

В процесі роботи над кейсом студенти опрацьовують наступні види діяльності: інформаційний пошук (критичне осмислення інформації, визначають проблеми наслідків, тенденцій розвитку ситуації); проводять аналіз, виявлення проблеми (аналіз, спрямований на пояснення причин, можливих наслідків, тенденцій розвитку ситуації); визначають критерії (вироблення кри-

теріїв вирішення проблем); пропонують конструктивну ідею (пошук ідей, спрямованих на вирішення проблеми, та їх оцінювання відповідно до вироблених ідей); розробляють план дій (розробка детального плану вирішення проблеми, його оцінювання).

Висновки. Таким чином, проаналізувавши використання інформаційно-дистанційних технологій у навчальному процесі закладів вищої освіти, підсумовуємо, що дистанційна форма навчання відрізняється від традиційного - принципами організації, але не цілями. Якість та ефективність освітніх послуг у дистанційному форматі визначається не тільки засобами інформаційно-дистанційних технологій, а й залежить від використання таких педагогічних методів, які реальні для впровадження в освітній процес в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Оніщенко Т.Є., Рябокони О.В., Хелемендик А.Б., Савельєв В.Г. Використання інтерактивних методів навчання у формуванні професійних компетентностей в студентів вищих навчальних закладів / Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. - с.90-96, <https://doi.org/10.38014/osvita.2022.89.08>.
2. Бодак В. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні/Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія», 2022 - № 45.- с. 13–24. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.45>.
3. Діджиталізація в освіті – що саме змінюють в українських школах. URL: <https://acmc.com.ua/didzhytalizacziya-v-osviti-shho-same-zminuyut-vukrayinskyh-shkolah/>
4. Geng, S., Law, K. M., & Niu, B. (2019). Investigating self-directed learning and technology readiness in blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1-22.
5. Голинський Ю. О./ Дистанційна освіта як вимога сьогодення с.22-26// Дистанційне навчання у ЗВО: моделі, технології, перспективи: матеріали круглого столу за участю радників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу. – 28 квітня 2021 р. – Львів: ФУФБ, 2021. – 111 с.
6. S. Hsu, W.L. Banwart and F.E. Mastny / Achieving Interaction in Distance Education: A Case Study/ *NACTA Journal* Vol. 44, No. 3 (September 2000), pp. 56-60 (5 pages).
7. Mavroudi, A., & Papanikolaou, K. (2022). A Case Study on How Distance Education May Inform Post-Pandemic University Teaching. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 23(4), 57–74. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v23i4.6245>.

Transliteration of References:

1. Onishchenko T.Ie., Riabokon O.V., Khelemendyk A.B, Saveliev V.H. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia u formuvanni profesiinykh kompetentnosti v studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / Vyshcha osvita u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru. - c. 90-96. <https://doi.org/10.38014/osvita.2022.89.08>.
2. Bodak V. (2022). Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini/ Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filosofiiia», 2022 - № 45.- s. 13–24.
3. Didzhitalizatsiia v osviti – shcho same zminiuiut v ukrainskykh shkolakh. URL: <https://acmc.com.ua/didzhitalizacziya-v-osviti-shho-same-zminyuyut-vukrayinskykh-shkolah/>.
4. Geng, S., Law, K. M., & Niu, B. (2019). Investigating self-directed learning and technology readiness in blending learning environment. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1-22.
5. Holynskiy Yu.O. (2021). Dystantsiina osvita yak vymoha sohodennia s.22-26// Dystantsiine navchannia u ZVO: modeli, tekhnolohii, perspektyvy:materialy kruhloho stolu za uchastiu poradnykiv akademichnykh hrup ta vykladachiv fakultetu upravlinnia finansamy ta biznesu. – 28 kvitnia 2021 r. – Lviv: FUFB, 2021. – 111 s.
6. S. Hsu, W.L. Banwart and F.E. Mastny / Achieving Interaction in Distance Education: A Case Study/ *NACTA Journal* Vol. 44, No. 3 (September 2000), pp. 56-60 (5 pages).
7. Mavroudi, A., & Papanikolaou, K. (2022). A Case Study on How Distance Education May Inform Post-Pandemic University Teaching. *The International (2000). Review of Research in Open and Distributed Learning*, 23(4), 57–74. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v23i4.6245>.

Отримано 19.02.2024
 Рецензовано 22.02.2024
 Додрацьоновану версію отримано 25.02.2024
 Прийнято до друку 27.02.2024

ONISHCHENKO T.E.

Candidate of Medical Sciences , Associate Professor of the Department of Infectious Diseases ZDMFU.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3514-8385>

E-mail: oneta_2017@ukr.net

RYABOKON O.V.

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the 1st Department of Infectious Diseases of ZDMFU-1 Doctor Sciences , Head of the Department of Infectious Diseases ZDMFU.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7394-4649>

E-mail: ryabokonzsmu@ukr.net

FURYK O.O.

Candidate of Medical Sciences , Associate Professor of the Department of Infectious Diseases ZDMFU

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5196-7698>

E-mail: furyko@i.ua

BILOKOBYLA S.O.

Assistant Professor of the Department of Infectious Diseases of ZDMFU

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5673-616X>

E-mail: belokobyla_sv@ukr.net

ONYSHCHENKO V.F.

Candidate of Mathematical Sciences, Associate Professor of the Department of Information Technologies of Electronic Devices, Zaporizhzhia Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4213-7131>

E-mail: vfonish@zntu.edu.ua

EXPERIENCE OF USING INFORMATION AND DISTANCE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF WAR

* публікація здійснена за рахунок спільного гранту СЄІП (Україна - Франція) та БФ «Освіта: майбутнє»